

14. MAPY TEMATYCZNE DLA GOSPODARKI NARODOWEJ

Zadaniem kartografii tematycznej jest dostarczenie za pośrednictwem map, tych wszystkich informacji gospodarczych, społecznych i przyrodniczych, które są podstawą właściwego ukierunkowania i ustalania polityki gospodarczo-społecznej realizowanej przez zainteresowane jednostki gospodarcze i społeczne.

Wartość map tematycznych ze względu na sposób przekazywania informacji w postaci obrazu kartograficznego, ułatwiającego czytelność treści, a ponadto pozwalającego na przestrzenną lokalizację zagadnień i zjawisk, jest znacznie wyższa od informacji statystycznej, tabelarycznej.

Wymienione walory map tematycznych były i są podstawą zapotrzebowania na nie.

W pierwszych latach powojennych Główny Urząd Pomiarów Kraju wydał drukiem mapy tematyczne w różnych skalach, obejmujące różnorakie informacje. W szczególności były to mapy związane swą treścią z zagadnieniami priorytetowymi w tamtych latach, związanymi z faktem, że kraj nasz znalazł się w nowej przestrzeni geograficznej i innej strukturze społeczno-gospodarczej.

Mapy demograficzne, społeczne, a także związane z nową polityką agrarną (reforma rolna), mapy stanowiące dokumentację dla delimitacji granic lub mapy administracyjne z nowym nazewnictwem dla terenów ziem północnych i zachodnich musiały być wykonywane i dostarczane szybko odpowiednim służbom gospodarki państwowej.

Wśród wielkiego zbioru map wykonywanych w pionie Głównego Urzędu Pomiarów Kraju i Biura Kartograficznego tego Urzędu na wymienienie zasługuje szczególnie mapa zniszczeń Warszawy w skali 1 : 20 000, która prezentuje ruiny i zgliszcza miasta-bohatera.

Przedsiębiorstwa podległe Głównemu Urzędowi opracowały na przestrzeni 35 lat istnienia Polski mapy do potrzeb rolnictwa – mapy państwowych gospodarstw rolnych i ewidencji gruntów, do potrzeb kolejnictwa – mapy szlaków i stacji kolejowych, do potrzeb leśnictwa – mapy sytuacyjne ze szczególnym uwzględnieniem granic państwowych gospodarstw leśnych oraz drożni i duktów. Jednocześnie wykonywane były mapy rzeźby terenu na podkładach fotogrametrycznych do realizacji określonych celów, np. mapy dolin rzek Bugu i Narwi, niezbędne przy pracach związanych z regulacją rzek i budową stopnia wodnego oraz wiele, wiele innych o różnych specjalistycznych tematach przeznaczonych do określonych zadań gospodarki narodowej.

Prócz wyżej wymienionych map opracowywano także różnego rodzaju zbiory map tworząc atlasy. Jednym z pierwszych atlasów, który obejmował tematem obszar całego kraju był opracowany przez IGiK „Atlas kartowania form rzeźby terenu Polski”. Natomiast próbą zebrania map o różnych tematach w określony zestaw było opracowanie i wydanie w 1976 r. wzornika map o tematyce przystosowanej do potrzeb ośrodków miejskich pn. „Atlas Map Miejskich”.

W ostatnim dziesięcioleciu, w związku z przyspieszonym rozwojem gospodarczym kraju, dało się zauważyć wzmożone zapotrzebowanie na różnego rodzaju

mapy tematyczne wielko- średnio- i drobnoskalowe, które zaspokajane było także przez jednostki pionu Głównego Urzędu.

W 1974 r. opracowano w GUGiK program rozwoju kartografii, który został pozytywnie zaopiniowany przez Komitet ds. Kartografii Ogólnej i Radę Geodezyjną i Kartograficzną.

Podstawowym kierunkiem działania odnośnie do map tematycznych było uporządkowanie opracowań kartograficznych. W pierwszej kolejności opracowano jednolitą systematykę – klasyfikację map tematycznych, a następnie zaczęto opracowywać jednolite systemy znaków umownych oraz metod i technologii sporządzania wybranych map tematycznych.

Priorytetowe potraktowanie pierwszego z tematów było podyktowane koniecznością uporządkowania istniejącej sytuacji w zakresie klasyfikacji map dla potrzeb geodezji oraz stworzenia takiej klasyfikacji, która pozwoliłaby odnieść wszelkie poczynania związane z unifikacją i standaryzacją map tematycznych do usystematyzowanych w określony sposób zjawisk i faktów stanowiących treść tych map.

Biorąc pod uwagę kryterium treści opracowano klasyfikację, a zebrane w niej mapy ujęto w zespoły, grupy i rodzaje map stanowiące szeregi otwarte, które mogą być rozwijane lub zmieniane w celu dostosowania do określonych potrzeb gospodarczych.

Jednolita systematyka map tematycznych została opracowana przez Zakład Kartografii – IGiK w ścisłej współpracy z Instytutem Fotogrametrii i Kartografii Politechniki Warszawskiej oraz w oparciu o wykonane uprzednio prace badawcze.

Ogólna klasyfikacja map tematycznych została wprowadzona jako obowiązująca i zawarta jest w instrukcji O-2 „Ogólne zasady opracowania map do celów gospodarczych”, a szczegółowa klasyfikacja w instrukcji K-3 „Mapy tematyczne”.

Równoległe z wyżej omówionymi pracami Główny Urząd podjął działania zmierzające do ustalenia potrzeb w zakresie map tematycznych występujących w różnych resortach i jednostkach administracyjnych.

Mając na uwadze przeprowadzone rozeznanie oraz analizę stanu istniejącego a jednocześnie realizując podstawowe kierunki działania zawarte w programie rozwoju kartografii, prace Głównego Urzędu koncentrują się w zakresie zagadnień dotyczących map tematycznych na:

1) zorganizowaniu wszechstronnej, bieżącej, ogólnie dostępnej informacji o istniejących opracowaniach i danych kartograficznych,

2) opracowaniu i wydawaniu określonych map tematycznych, wytypowanych jako niezbędne do realizacji zadań wynikających z narodowego planu gospodarczego,

3) doprowadzeniu do unifikacji i standaryzacji opracowań przez określenie wymagań technicznych wykonywania map oraz ustalenie form prezentacji kartograficznej poszczególnych tematów.

Realizując prace wymienione w punkcie 1 powołano zarządzeniem nr 9 preza Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii z dnia 28 grudnia 1979 r. Centralną Informację Kartograficzną.

Podstawową funkcją Centralnej Informacji Kartograficznej jest:

– zbieranie i gromadzenie informacji o opracowaniach kartograficznych i danych do tych opracowań,

– informowanie o istniejących opracowaniach kartograficznych i danych do tych opracowań w celu bezpośredniego wykorzystania, jako materiałów podstawowych do badań, analiz, opracowań planistycznych, projektowych itp. lub jako materiałów źródłowych do nowych opracowań,

– czuwanie pośrednio nad prawidłowym tematycznym podziałem zadań między uczestników procesów tworzenia poszczególnych map tematycznych, przestrzega-

jąc zasad, aby nie było wzajemnego wchodzenia w kompetencje i rozbijania prawidłowo funkcjonujących układów opracowywania map tematycznych.

Taki system informacyjny o opracowaniach kartograficznych i danych do nich zapewni pełne i właściwe wykorzystanie istniejących opracowań kartograficznych, doprowadzi do zwiększenia efektywności gospodarowania już istniejącymi zasobami oraz przyczyni się do usprawnienia prac redakcyjnych, a tym samym skróci cykl powstawania mapy. Rozpatrując opracowane rodzaje map tematycznych i występujące na nie zapotrzebowanie, ustalono zbiory map niezbędne do realizacji podstawowych zadań gospodarki narodowej, a także planowania i zarządzania na różnych szczeblach administracji państwowej.

W zależności od priorytetu potrzeb i poziomu szczebli administracyjnych wydzielono trzy zestawy map.

1. „Krajowy Zestaw Map” obejmujący mapy w skalach 1 : 50 000 i 1 : 25 000 obrazujące podstawowe zagadnienia niezbędne zarówno do prac studialnych, projektowych jak również spełniających rolę materiałów podkładowych do innych opracowań.

Mapy tego zestawu powinny być wykonywane sukcesywnie dla obszaru całego kraju, a w pierwszej kolejności dla obszarów objętych pracami związanymi z realizacją „kompleksowego programu zagospodarowania i wykorzystania Wisły oraz zasobów wodnych kraju”.

Mapy krajowego zestawu wykonywane będą nie tylko przez przedsiębiorstwa pionu GUGiK ale także przez specjalistyczne jednostki innych resortów.

Do „Krajowego Zestawu Map” zostały zaliczone:

- 1) mapa topograficzna w skali 1 : 50 000 i 1 : 25 000,
- 2) mapa użytkowania ziemi w skali 1 : 25 000 i 1 : 50 000 lub 1 : 100 000,
- 3) mapa hydrograficzna w skali 1 : 50 000,
- 4) mapa geomorfologiczna w skali 1 : 50 000,
- 5) szczegółowa mapa geologiczna w skali 1 : 50 000,
- 6) mapa glebowo-rolnicza w skali 1 : 25 000,
- 7) mapa oceny warunków fizjograficznych w skali 1 : 25 000.

Umieszczenie w tym zestawie tematu z zakresu geologii, glebowo-rolniczego i fizjografii zostało przekonsultowane z wykonawcami tych map tj. Instytutem Geologicznym Centralnego Urzędu Geologii, z Instytutem Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach oraz z Przedsiębiorstwem Geologiczno-Fizjograficznym i Geodezyjnym Budownictwa „Geoprojekt”.

Mapa topograficzna jest wykonywana przez przedsiębiorstwa podległe Głównemu Urzędowi Geodezji i Kartografii. Mapy użytkowania ziemi, hydrograficzna i geomorfologiczna będą sukcesywnie wprowadzane do produkcji w przedsiębiorstwach pionu GUGiK zgodnie z ustalonym harmonogramem uwzględniającym moce produkcyjne i możliwości finansowe tych przedsiębiorstw.

2. Zestaw map dla gmin obejmujący mapy w skalach 1 : 25 000 lub 1 : 10 000 o tematyce niezbędnej do prawidłowego rozwoju gospodarczego i społecznego obszarów najmniejszych jednostek administracyjnych.

3. Zestaw map dla obszarów zurbanizowanych w skalach 1 : 25 000 (1 : 10 000, 1 : 5000) z zakresu infrastruktury technicznej i społecznej niezbędnych do prawidłowego planowania przestrzennego terenów miast i wsi.

Mapy z tych zestawów wykonywane są przez przedsiębiorstwa podległe i nadzorowane przez Główny Urząd w miarę napływających zapotrzebowań z terenu.

Prace zmierzające do unifikacji i standaryzacji map tematycznych realizowane są przez opracowywanie instrukcji i wytycznych technicznych. Opracowywanie wytycznych poprzedzane jest szczegółowymi badaniami zakresu i potrzeb określonych dziedzin gospodarki narodowej, rozeznaniem procesów technologicznych oraz ustaleń redakcyjnych i wydawniczych.

Wytyczne techniczne obejmują zakres i treść tematyczną mapy, metody redakcyjne, wykazy znaków umownych, makiety kolorystyczne, wzorce redakcyjne map oraz technologie prezentacji graficznej.

Wytyczne opracowywane są sukcesywnie dla poszczególnych map tematycznych, w ścisłej współpracy z jednostkami i instytucjami, którym określone tematy są niezbędne.

W ramach tych prac opracowano między innymi wytyczne techniczne dla map, np. z „Krajowego Zestawu Map: – użytkowanie ziemi w skali 1 : 25 000 (skala 1 : 50 000 i 1 : 100 000 w opracowaniu), a z zestawu map dla obszarów zurbanizowanych 14 tematów wytypowanych przez potencjalnych użytkowników jako niezbędne.